

ALLERGIK KASALLIKLAR: SABABLARI, BELGILARI VA DAVOLASH USULLARI

Muallif: Nishonov Javohir Jahongir o'g'li

Alfraganus universiteti, Tibbiyot fakulteti, Davolash yo'nalishi, 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Allergik kasalliklar dunyo bo'ylab millionlab insonlarga ta'sir qiluvchi muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada allergiyaning kelib chiqish sabablari, asosiy turlari, klinik belgilari va zamonaviy davolash usullari haqida batafsil ma'lumot beriladi. Shuningdek, allergiyaning oldini olish bo'yicha tavsiyalar ham yoritiladi.

Kalit so'zlar: allergiya, immun tizimi, allergen, atopik dermatit, bronxial astma, antihistaminlar, immunoterapiya.

KIRISH

Allergiya organizmning odatda zararsiz bo'lgan moddalar (allergenlar)ga nisbatan haddan tashqari kuchli immun javobidir. Normal sharoitda bu moddalar sog'lom inson organizmiga zarar yetkazmaydi, ammo allergiyaga moyil odamlarda immun tizimi ularni xavfli deb qabul qiladi va himoya reaksiyasini keltirib chiqaradi.

Allergik kasalliklarning tarqalishi yildan-yilga ortib bormoqda. Atrof-muhit ifloslanishi, noto'g'ri ovqatlanish, stress va genetik omillar bu kasalliklarning rivojlanishiga sabab bo'lishi mumkin. Eng ko'p uchraydigan allergik kasalliklarga bronxial astma, rinit, ekzema, atopik dermatit va oziq-ovqat allergiyalari kiradi.

ASOSIY QISM

1. Allergiyaning sabablari

Allergik reaksiyalar immun tizimining muayyan moddalarni (allergenlar) noto'g'ri tanib, ularga qarshi kurashishi natijasida yuzaga keladi. Eng keng tarqalgan allergenlar quyidagilardir:

Chang va gulchang – o'simliklar changi (polinoz) va uy changi tarkibidagi akarlar kuchli allergen hisoblanadi.

Oziq-ovqat mahsulotlari – yong'oq, tuxum, sut, baliq, dengiz mahsulotlari va bug'doy allergiya keltirib chiqarishi mumkin.

Dorilar – antibiotiklar (penitsillin), aspirin va ba'zi analgetiklar allergik reaksiyaga sabab bo'lishi mumkin.

Hayvonlar – mushuk va itlarning junlari, teri zarralari, so‘lak yoki siydikdagi oqsillar allergik reaksiyaga olib keladi.

Hasharot chaqishlari – ari va chivin chaqishi kuchli allergik reaksiyaga sabab bo‘lishi mumkin.

Kimyoviy moddalar – kosmetika, yuvish vositalari, bo‘yoqlar va boshqa kimyoviy moddalarga allergiya kuzatiladi.

2. Allergik kasalliklarning asosiy turlari va belgilari

Allergik kasalliklarning ko‘rinishlari turlicha bo‘lib, organizmning qaysi qismiga ta’sir qilishiga bog‘liq:

Allergik rinit (burun bitishi va oqishi) – burunning oqishi, qichishish, ko‘z yoshlanishi va hapşirik bilan namoyon bo‘ladi.

Bronxial astma – nafas qisilishi, yo‘tal, hansirash va nafas olishda qiyinchilik bilan kechadigan surunkali kasallik.

Atopik dermatit (ekzema) – quruq, qizargan, qichiydigan va toshmalar bilan namoyon bo‘luvchi teri kasalligi.

Oziq-ovqat allergiyasi – qorinda og‘riq, qusish, ich ketishi, teri toshmasi va hatto anafilaktik shok bilan namoyon bo‘lishi mumkin.

Anafilaksiya – eng xavfli allergik reaksiya bo‘lib, nafas yo‘llari shishishi, qon bosimi pasayishi va hatto o‘limga olib kelishi mumkin.

3. Allergiyaning diagnostikasi

Allergiyani aniqlash uchun quyidagi diagnostika usullari qo‘llaniladi:

Teriga allergik testlar – allergenlar teriga tomizilib yoki igna orqali yuborilib, organizm reaksiyasi kuzatiladi.

Qon tahlili – qonda immunoglobulin E (IgE) darajasi tekshiriladi.

Eliminatsion dieta – oziq-ovqat allergiyalarini aniqlash uchun allergen mahsulotlar vaqtincha ratsiondan chiqariladi.

4. Allergik kasalliklarni davolash usullari

Allergiyani to‘liq davolash qiyin, ammo simptomlarni kamaytirish va allergik reaksiyalar oldini olish mumkin. Davolash usullari quyidagilardan iborat:

Antihistamin dorilar – loratadin, cetirizin va fexofenadin kabi dorilar allergik reaksiyalarni kamaytiradi.

Kortikosteroid dorilar – burun spreylari va teri kremlari yallig'lanish jarayonini kamaytiradi.

Bronxodilatatorlar – astma xurujlarini oldini olish va nafasni yaxshilash uchun ishlatiladi.

Immunoterapiya (Allergen-spetsifik immunoterapiya, ASIT) – organizmni allergenlarga moslashtirish uchun maxsus vaksinalar qo'llanadi. Anafilaksiya uchun adrenalini inyeksiyasi – hayot uchun xavfli allergik reaksiyalarni bartaraf etishda epinefrin (adrenalin) qo'llanadi.

5. Allergiyani oldini olish choralari

Allergiyani oldini olish uchun quyidagi tavsiyalarga rioya qilish lozim:

Uyda chang yig'ilmasligi uchun muntazam tozalash ishlarini olib borish.

Chang va gulchangdan himoyalani uchun burunni maxsus niqob bilan yopish.

Allergik reaksiyaga sabab bo'luvchi oziq-ovqat mahsulotlarini iste'mol qilmaslik.

Dori vositalarini shifokor tavsiyasiga binoan qabul qilish.

Hayvonlarga allergiyasi bor kishilar mushuk va itlarni uzoqroq tutishlari kerak.

XULOSA

Allergik kasalliklar immun tizimining noto'g'ri reaksiyasi natijasida yuzaga keladi va inson hayot sifatiga jiddiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu kasalliklarning tarqalishi yildan-yilga oshib borayotganligi sababli, erta diagnostika va to'g'ri davolash muhim ahamiyat kasb etadi. Allergiyani butunlay davolash qiyin bo'lsa ham, zamonaviy dori vositalari va immunoterapiya yordamida simptomlarni nazorat qilish va hayot sifatini yaxshilash mumkin.

Sog'lom turmush tarziga rioya qilish, allergenlar bilan aloqa qilishdan saqlanish va shifokor ko'rsatmalariga amal qilish allergik kasalliklarning oldini olishda eng samarali choralar hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) – Allergik kasalliklar bo'yicha hisobotlar, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi – Allergiya va immunologiya bo'yicha diagnostika va davolash protokollari, 2022.

3. "Allergy and Clinical Immunology" jurnali – 2023-yilgi maxsus soni.
4. Mayo Clinic – Allergiya va immunoterapiya bo'yicha tavsiyalar, 2023.